

Mugikorren atzean zer dagoen

Pentsatu duzu inoiz nondik datozen zure mugikorraren osagaiak? *Alboan* gobernuz kanpoko erakundearen kanpainan Kongoren eta gure teknologia-kontsumoaren arteko harremana azaltzen da, eta erantzukizunez jokatzera gonbidatzen gaitu. Ahozko ulermena, lexikoa eta kalko desegokiak landuko ditugu. Bukatzeko, prentsa-ohar bat idatziko dugu eta prentsaurreko bat grabatuko dugu sekuentziaren gaiaren inguruan.

Alboan GKE

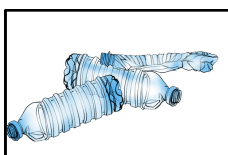
Ikusi aurretik

1. Nola egiten dira telefono mugikorrak?

Bideoa ikusi aurretik, elkartu ikaskide batzuekin, eta erantzun galderei.

1. Ba al dakizue zer lehengai behar diren telefono mugikorrak egiteko?

Irudiak: Pixabay

2. Nondik lortzen dira lehengai horiek?

3. Zein ondorio izan ditzake horrek gizartean edo ingurunean?

Partekatu erantzunak talde handian. Guztion artean, osatu lehengaien zerrenda arbelean.

2. Mineral hauek ezagutzen dituzue?

TALDEAN

Elkartu talde txikietan, eta komentatu galdera hauek:

- Mineral hauek ezagutzen dituzue?
- Zertarako erabiltzen dira?, non? (gailuaetan, eguneroko objektuak edo ekintzak egiteko...).

Tantalioa

Eztainua

Wolframa

Urrea

Kobalto

Grafitoa

Litioa

Diamantea

Beruna

• **elektrizitatea metatzeko mugikorrean soinua egiteko**

- zirkuitoak soldatu
- kableak estaltzeko
- bonbiletan
- txanponetan

• arkatzak egiteko

• mugikorraren bibrazioa eragiteko

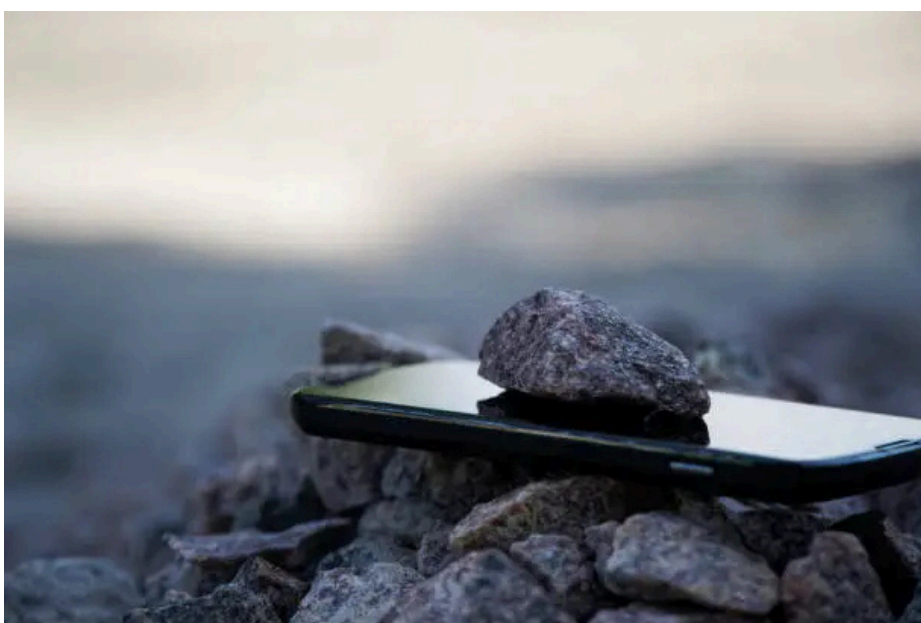
• baterietan

• mozteko tresnetan

• _____

Partekatu erantzunak talde handian. Erantzun zuzenak 9. orrialdean daude.

Unplash

BAKARKA

3. Bideoa ulertzeko lexiko interesgarria

Honako hitz hauek gero ikusiko duzun bideoan aipatuko dituzte: aukeratu hitz horien definizio egokia.

1. grina

- A) Basoan hazten den sasi-mota arriskutsua.
- B) Norbaitek zerbaiten aurrean sentitzen duen zaletasun edo irrika handia.
- C) Janariarekin betetasun-sentsazioa.

2. metatu

- A) Zerbaiten pisua murriztu.
- B) Norbait gogor kritikatu.
- C) Gauzak pilatu edo elkarren gainean jarri.

3. meategia

- A) Itsasertzeko arroka arriskutsua.
- B) Lurra zulatu, eta bertatik mineralak ateratzen diren tokia.
- C) Trasteak gordetzeko lekua.

4. sasi (aurrizkia)

- A) Landare gorri eta leuna, sarritan etxeetan edukitzen dena.
- B) Metal astunak urtzeko ontzia.
- C) Egiazkoa ez dena.

5. galdategia

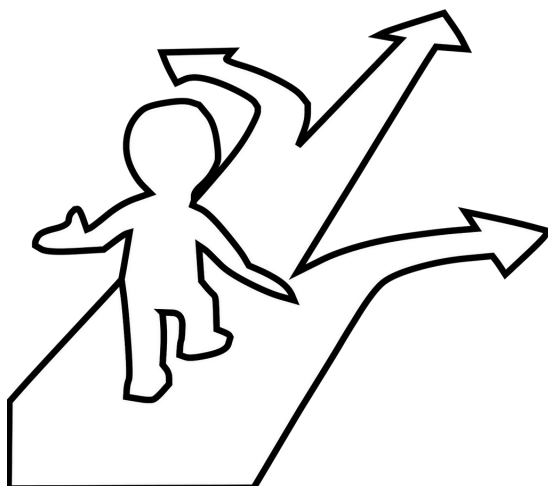
- A) Metala urtu eta piezak egiteko lantegia.
- B) Basoan ardiak biltzeko txabola.
- C) Ura garbitzeko tresna.

6. sarraskia

- A) Ogi beroa gordetzeko saskia.
- B) Itsasoko ekaitz bortitza.
- C) Hildako asko eragiten dituen ekintza edo gertakaria.

Erantzun zuzenak 9. orrialdean daude.

Ikusi bitartean

BAKARKA

4. Identifikatu ideia nagusiak.

Ikusi arretaz Alboan GKEk arazo handi bati aurre egiteko sortu duen kanpaina baten bideoa, eta aukeratu zein hiru ideia nagusi azaltzen diren bertan.

- A. Aztertzen dute zer neurri har ditzaketen estatuek gatazka-mineralen merkataritza arautzeko eta kontrolatzeko.
- B. Kongoko ekialdeko gatazkak milioika pertsona hil eta milioika desplazatu ditu, eta emakumeen aurkako sexu-indarkeria maila oso handia da.
- C. Mugikorreko eta bestelako gailu elektronikoetako mineral-merkataritzak talde armatuak aberasten ditu eta gatazka areagotzen du.
- D. Gailu elektroniko guztiek dituzte Kongotik ekartzen diren mineralak.
- E. Politikariak eta enpresak presionatzea da bidea gatazka geldiarazteko eta biktimak laguntzeko.
- F. Bigarren eskuko gailuek merkatu zabala dute Kongon.

<https://labur.eus/kaaeoduc>

alboan
ONG JESUITA FUNDAZIOA

5. Zer kontatu digu Vanessa Sanchezek erreportajea?

Ikusi bideoa berriro; ondoren, irakurri esaldi hauek, eta esan egia ala gezurra diren.

- 1. Kongoko ekialdeko gatazkak eragin du hildako gehien II. Mundu Gerraz geroztik.
- 2. Emakumeek jasaten duten indarkeria-mota nagusia ekonomikoa da.
- 3. Gailu elektroniko gehienek dituzte Kongotik ekarritako mineralak: urrea, tantalioa, eztainua eta wolframa.
- 4. Tantalioak mugikorraren bibrazioa eragiten du.
- 5. Mineral horien salmentaren bitartez, talde armatuek urtean 5 milioi dolar inguru irabazten dituzte.
- 6. Mineralak Kongotik zuzenean Europara eramaten dituzte, han fintzeko.
- 7. Galdategietan Kongoko mineralak beste herrialdeetakoekin nahasten direnez, oso zaila da haien jatorriari jarraitzea.
- 8. Gailu elektronikoak bigarren eskuko merkaturako bidaltzen dituzte ofizialki, baina askotan Afrikako eta Asiako zabortegetan amaitzen dute.
- 9. 2013an, milioi bat lagunek ihes egin behar izan zuten gerraren eta indarkeriaren ondorioz.
- 10. Kanpainak proposatzen du gatazka-mineralik gabeko produktuak eskatzea eta mugikor zaharrak Kongoren alde ematea.

E	G
E	G
E	G
E	G
E	G
E	G
E	G
E	G
E	G
E	G

Erantzun zuzenak 9. orrialdean daude.

TALDEAN
6. Kanpainaren izenburua: *Zeure mugikorrak ezkututzen duena

Elkartu talde txikietan, eta erreparatu *Alboan GKEaren* kanpainaren izenburuari: “Zeure mugikorrak ezkututzen duena”. Zer deritzozue? Ondoren, irakurri azalpena, eta saiatu izenburua egoki jartzen.

ERLATIBOA ETA ZEHAR-GALDERA

Zehar-galderaz emateko diren perpaus batzuetan, erlatibora jotzen da, inguruko erdaren eraginez (kalko okerrak). Izan ere, “zer” eta “zenbat” galdetzaileekin egindako perpausak erdaraz erlatibo-itxura izaten duten arren, euskaraz zehar galderaren bitartez adierazi behar dira.

*Kontuz esaten duzuNArekin!
Kontuz ZER esaten duzuN!

*Begira hor dagoena!
Begira ZER dagoen hor!

Zenbaitetan, forma biak erabil daitezke, baina esangura desberdinekin.

1. Begira ZER dagoen hor!
(Ezin duzu asmatu zer dagoen hor!)
2. Begira hor dagoena!
(Hau ona da, baina begira hor dagoena!)

Lehen adibidean, solaskideak ez daki zer aurkituko duen; bigarrenean, ordea, solaskideak badaki zer dagoen.

**KANPAINAREN
IZENBURUA**

Komentatu talde handian

Trikimailua!!!

Gaztelaniatik abiatuta, ordezkatu “*lo que*” “*qué*”-rekin. Esaldiak zentzua izaten segitzen badu, euskaraz zehar-galdera behar du.
No sabes lo que dices = *No sabes qué dices* =
Ez dakizu zer esaten duzun
Lo que han hecho ha sido terrible # *que han hecho ha sido terrible* =
Egin dutena izugarria izan da

BAKARKA

Ea kalko okerrik egiten ez duzun. Aukeratu bietako bat (A ala B).

A

0. Ezin dizut esan pentsatzen dudana.
1. Jan ezazu jartzen dizutena.
2. Pentsa ezazu behar duzuna.
3. Zer esango zion pentsatzen gelditu zen.
4. Ez zekien esaten zuena.
5. Ez dut entzun zer esan duzun.

B

Ezin dizut esan zer pentsatzen dudana.

- Jan ezazu zer jarri duten.
Pentsa ezazu zer behar duzun.
Esango ziona pentsatzen gelditu zen.
Ez zekien zer esaten zuen.
Ez dut entzun esan duzuna.

Erantzun zuzenak 9. orrialdean daude.

7. Kalko okerrak

TALDEAN

Kalko okerrak esanahiari edo gramatika-arauei lotutakoak izan daitezke. Jarri talde txikietan, marka itzazue perpaus zuzenak, eta zuzen itzazue kalko okerrak.

1. Faltan bota zaitugu.
2. Prentsaurrekoa eskaini zuten manifestazioa iragartzeko.
3. Partida ona jokatu du Altuna III.ak.
4. Haize bat altxatu zen!
5. Pazientzia asko du irakasle horrek.
6. Bost urtez aritu zen Donostian irakasle.
7. Aspertu naiz hemen. Joaten gara etxera?
8. Gustura joango nintzen Kubara.
9. Zeharo mozkortutak zebiltzan.
10. Poliziagatik atxilotua izan zen.
11. Nik badaukat lagun bat askotan gure etxera etortzen dena.
12. Hori egiteko gogoekin nago.
13. Bilera eta gero, kalera joan gara.
14. Goizeko trenean etorri dira.

Bestelako kalko oker baten adibiderik bururatzen zaizue? Idatzi.

Partekatu talde handian. Irakasleak behar diren azalpenak emango ditu. Erantzun zuzenak 9. orrialdean daude.

Ikusi ondoren

8. Prentsaurrekoan zer kontatuko duzuen prestatu

Orain, irudikatu *Alboan* GKEaren bozeramaileak zaretela. Prentsaurreko bat antolatu duzue kanpainaren berri emateko. Elkartu hirunaka, eta, lehenengo, presta ezazue prentsa-oharra. Horretarako, erreparatu gidoiari.

TALDEAN

PRENTSA-OHARRA

Izenburua

(Arreta erakarri)

Azpititlúa

(Testuingurua eman)

Data-Ierroa

(Data eta kokapena jarri)

Sarrera

(Informazio garrantzitsuena eman)

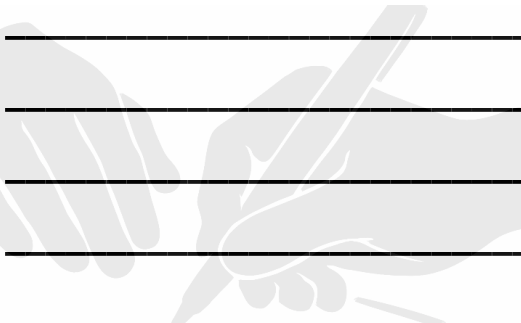
Gorputz-paragrafoak

(Xehetasunak zehaztu)

Ekintzarako deia

(Hedabideen estaldura edo parte-hartzea bultzatu)

Harremanetarako informazioa

Eman prentsa-oharra irakasleari, zuzentzeko.

TALDEAN

9. Prentsaurrekoa grabatu

Hedabideen aurrean jartzeko unea heldu da!
Aurreko taldeetan, presta ezazue prentsaurrekoan zer esan behar duzuen kanpainaren berri emateko. Horretarako, erreparatu gidoiari.

“Zeure mugikorrak zer ezkutatzen duen” KANPAINAREN PRENTSAURREKOA

✱ Helburua ongi definitu

Zer lortu nahi duzuen argi izan.

✱ Zehaztu mezu nagusia

Argi izan zer komunikatu nahi duzuen. Ez eman ideia gehiegi.

✱ Eskaini hasiera erakargarria

✱ Eman informazio argia

✱ Eskaini datuak eta adibideak

✱ Egokitu zeuen hizkuntza

Erabili hitz errazak eta argiak, mezua denengana iristeko, teknizismoak saihestuta.

✱ Ez luzatu, neurtu denbora

✱ Eskerrak eman

Azalpena prest duzuenean, graba ezazue bideo bat telefonoarekin, prentsaurrekoa dela irudikatuta. 3-5 minutuko iraupena izan beharko du.

Aholkuak

- Konektatu entzuleekin (sarrera, adibideak, izan zaitez zu...)
- Begiratu kamerari
- Erabili gorputz-hizkuntza
- Modulatu ahotsa

Zuzentzeko, ikusi bideo guztiak talde handian. Baloratu ikaskideen lana; horretarako, 3, 2 eta 1 puntu izango dituzu prentsaurrekoak baloratzeko. Horretaz gain, irakaslearen feedbacka ere izango duzue.

ERANTZUNAK

2. Mineral hauek ezagutzen dituzue?

Tantalioa: elektrizitatea metatzeko, mugikorrean soinua egiteko

Eztainua: zirkuituak soldatzeko, txanponetan

Wolframa: mugikorraren bibrazioa eragiteko, bonbilletan

Urrea: kableak estaltzeko, txanponetan

Kobalto: baterietan, margoetan, bernizetan, erradioterapian

Grafitoa: arkatzetan, margoetan, elektrodoetan

Litioa: baterietan, mugikorretan, medikuntzan

Diamantea: mozteko tresnetan, zulagailuetan, zerretan

Beruna: baterietan, kableak estaltzeko, txanponetan

3. Bideoa ulertzeko hiztegi interesgarria

1- B; 2- C; 3- B; 4- C; 5- A; 6- C

4. Ideia nagusiak identifikatzen

B, C, E.

5. Zer kontatu digu Vanesa Sanchezek erreportajea?

1- egia; 2- gezurra (sexu-indarkeria aipatzen da, ez ekonomikoa); 3- egia; 4- gezurra (bibrazioa wolframak eragiten du; tantalioak elektrizitatea metatzen du, soinua egiteko); 5- egia; 6- gezurra (Asiara eramaten dituzte: Thailandia, Malaysia, Txina eta Indiara); 7- egia; 8- egia; 9- egia; 10- egia.

6. Kanpainaren izenburua: **Zeure mugikorrak ezkutatzen duena*

- Zeure mugikorrak zer ezkutatzen duen
- 1- A; 2- B; 3- A; 4- B; 5- A

7. Kalko okerrak (Hemen kontsulta dezakezu)

Zuzenak: 3, 6, 11, 14

Okerrak:

1. falta(n) nabaritu/eman/hartu, hutsa sumatu
2. prentsaurrekoa, kontzertua... eman, egin, jo
4. Egundoko haizea altxatu zen!
5. pazientzia handia, lotsa handia
7. Aspertu naiz hemen. Joango (al) gara etxera?
8. Gustura joango nintzateke Kubarara.
9. Zeharo mozkortuta/-rik/-ak zebiltzan.
10. Poliziak atxilotu zuen.
12. Hori egiteko gogoarekin/gogoz nago.
13. Bileraren ondoren (Bilera bukatu ondoren / eta gero), kalera joan gara.

HIZTEGI LAGUNGARRIA

Grina kontsumista. Kontsumitzeko irrika, kontrolik gabeko zaletasuna, gogo handia

Sasi-zergak kobratzen dituzte. Legez kanpoko zergak

Galdategiak. Mineralak urtzen diren tokia, fundizioa

Mineralen aztarnari jarraitu. Uzten duten arrastoari, zantzuari jarraitzea

TRANSKRIPZIOA

Kaixo! Vanessa Sánchez naiz, ETBko kazetari eta aurkezlea. Gaur, ALBOAN Gobernu Kanpoko Erakundearen azken kanpainaz mintzatzerat natorkizue: "Zeure mugikorrak ezkututzen duena".

Nire lanbidea dela-eta, gatazka armatu ugari ezagutu ditut, baina ez dut inoiz ikusi Kongoko ekialdekoa bezalako tragediarik. 2. Mundu Gerraz geroztik, hau da hildako gehien eragin dituen gatazka: 5.000.000 lagun hildako. Eta han indarkeria munduko edozein bazterretan baino okerragoa da; eta emakumea bazara, Kongo da munduko lekurik txarrena bizitzeko; izan ere, sexu-indarkeria maila altuena dauka: urtero, 100.000 emakume bortxatzen dituzte han. Eta askok ez dakitena da Kongo ekialdeko indarkeriaren artean eta gure grina kontsumistaren artean zuzeneko lotura dagoela: zeure telefono mugikorra.

Gailu elektroniko gehienek dituzte, hein handi batean, Kongotik ekartzen diren lau mineral hauek: urrea eta ingelesez "hiru T-ak" deritzotenak; hots, tantalioa, eztainua eta wolframa. Tantalioak elektrizitatea metatzen du zure mugikorrean, soina egin dezan. Bibrazioa, berriz, wolframak eragiten du. Eztainua, bestalde, zirkuituak soldatzeko erabiltzen da. Eta urreak, azkenik, kableak estaltzen ditu.

Talde armatuek 5.000.000 \$ irabazten dute, urtean, mineral horiek salduz. Ezetz asmatu zer erosten duten talde armatuek diru horrekin? Horrexegatik deitzen diegu, hain justu ere, "gatazka-mineralak". Bide luzea egiten dute mineral hauek meategitik zure mugikorreraino. Kongoko ekialdean talde armatuek kontrolatzen dituzte meategiak, kontrabando-bideak, eta sasi-zergak kobratzen dituzte. Ondoko herriekiko mugetatik ateratzen dituzte mineralak kontrabandoan. Handik, berriz, Afrikatik kanpora bidaltzen dituzte, Asiara, non Thailandia, Malaysia, Txina eta Indiako galdategietan fintzen dituzten mineralok. Galdategi horietan munduko beste leku batzuetatik eramandako mineralekin nahasten dira Kongokoak. Eta, hori dela-eta, oso zaila da, baina ez ezinezkoa, puntu horretatik aurrera haien aztarnari jarraitzea.

Tantalioa, eztainua, wolframa eta urrea denok ezagutzen eta estimatzen ditugun produktu teknologikoetako osagai bihurtzen dira: telefono mugikor, ordenagailu eramangarri, tableta, bideokontsola eta kamera digitaletako osagai, alegia. Gailu horien bizitza baliagarria amaitzean, Afrikara edo Asiara bidaltzen dituzte haietako asko, jokabide hori debekatuta egon arren. 2. eskuko merkaturako produktuak balira bezala bidaltzen dituzte, baina zabortegetan bukatzen dute, hemendik oso urrun; eta gailu horiek eragiten duten kutsadura eta ingurumen-hondamenak, berriz, are laburrago egiten dute hango herritarren bizitza, eta suntsitu egiten dituzte euren baliabideak. Kongoko miliziak eta talde armatuak boterea nork eskuratuko borrokatzen dira elkarrekin (elkarren aurka), baina biztanleria zibila izutzeko eta zigortzeko ere erabiltzen dute indarkeria. 2013an, adibidez, 1.000.000 lagunek alde egin behar izan zuten beren etxeetatik, gerratik eta indarkeria-girotik ihesi. Horra zeure mugikorrak ezkutatzen dituen berri txarrak.

Baina berri onak ere baditugu, indarkeria amaiazteko ahalmena daukagulako. Gatazkekin harremanik ez duten produktu teknologikoak eskatu behar ditugu. Gure enpresei eta gure politikariei esan behar diegu gatazkarik gabeko teknologia nahi dugula. Sartu webgune honetara (www.gatazkarikgabekoteknologia.org), eta utzi zure helbide elektronikoa kanpainaren alde egiteko. Gehiago ikasi, ezagutza partekatu eta izan ekintzaile! Eman ezazu zure mugikor zaharra Kongoren alde, edo babestu diruz Kongoko errefuxiatuen aldeko proiektuak. Kongoko ekialdean 5.000.000 lagunetik gora hil dira dagoeneko. Bada garaia sarraski hori geldiarazteko. Denok lagundu dezakegu Kongoko gerra geldiarazten. Orain, zure txanda da.